

تاریخ ایران بعد از
اسلام

مؤلف: دکتر مرید ابراهیمی

www.ketab.ir

تاریخ ایران بعد از اسلام

مؤلف: دکتر مریم ابراهیمی

ناشر: هورمزد / چاپ اول ۱۳۹۸ / شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۱۰-۸۹-۴

موضوع: ایران - تاریخ - پس از اسلام، ۱۲ ق. / ۶۳۳ Iran - History - Islamic era

رده بندی کنگره: DSR ۵۱۱

رده بندی دهی: ۹۵۵/۰۴

شماره شابشناسی ملی: ۵۸۳۳۳۷۸

شناسنامه

تاریخ ایران بعد از اسلام

مؤلف: مریم ابراهیمی

ناشر: هورمزد / چاپ اول ۱۳۹۸ / شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۱۰-۸۹-۴

تیراژ: ۳۰۰ / قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

طراحی داخلی: سارا عزیزی شالباف / سراج، بلد: طره باقری راد

آدرس: میدان انقلاب - خیابان جمالزاده جنوبی - نبش - جمهوری

پلاک ۷۸ - واحد ۱۷ و ۱۹

شماره تلفن: ۰۲۱-۶۶۱۲۵۱۲۶

سایت: www.Hoormazd.com

فهرست مطالب

مقدمه	۵
فصل اول:	
کلیات	۹
منشأ و پیدایش اسلام	۲۵
تألف، راشدین و تشکیل اولین خلافت اسلامی:	۳۰
فصل دوم:	
پیدایش اسلام در ایران	۵۳
فصل سوم:	
حکومت امویان (از سال ۶۶۱ م تا ۷۵۰ م)	۶۹
فصل چهارم:	
حکومت عباسیان (از سال ۷۵۰ تا سال ۱۲۵۰ میلادی)	۹۵
فصل پنجم طاهریان:	
حکومت طاهریان (از سال ۸۲۱ تا ۸۷۳ میلادی)	۱۰۷
فصل ششم:	
علویان طبرستان (۲۵۰ هجری قمری)	۱۲۷
فصل هفتم:	
صفاریان (سال ۲۴۷ قمری برابر با سال ۸۶۱ میلادی)	۱۳۱
فصل هشتم:	
سامانیان (سال ۲۶۱-۳۹۵ ق برابر با سال ۸۷۴-۱۰۰۴ م)	۱۴۱
فصل نهم:	
آل بویه (سال ۳۲۰-۴۴۷ ق برابر با سال ۹۳۲-۱۰۵۵ م)	۱۵۷
فصل دهم:	
غزنویان سال ۹۷۵-۱۱۸۷ م برابر با سال ۳۴۴-۵۸۳ هـ ق)	۱۷۵

فصل یازدهم:

حکومت سلجوقیان (عصر طلایی ایران، از سال ۴۲۷-۵۷۰ ه. ق) ۱۹۱

فصل دوازدهم:

حکومت خوارزمشاهیان (از سال ۱۰۹۸ تا سال ۱۲۱۹ میلادی) ۲۱۱

فصل سیزدهم:

حکومت ایلخانان (از سال ۶۵۴ تا سال ۷۵۰ ه. ق) ۲۱۷

فصل چهاردهم:

امپراتوری تیموری (سال ۷۵۰-۸۸۶ خورشیدی برابر با سال ۱۳۷۰-۱۵۰۶ م) ۲۲۹

فصل پانزدهم:

حکومت صفویه (سال ۸۸۰ تا ۱۱۰۱ هجری شمسی برابر سال ۱۷۲۲-۱۵۰۱ میلادی) ۲۴۷

فصل شانزدهم:

حکومت افشاریان (سال ۱۱۶۱-۱۱۴۸ قمری برابر با سال ۱۷۹۶-۱۷۳۶

میلادی) ۲۵۹

فصل هفدهم:

حکومت زندیان (سال ۱۱۲۹-۱۱۷۴ ه. ق) ۲۷۷

فصل هجدهم:

حکومت قاجار (سال ۱۱۷۴ تا ۱۳۰۴) ۲۸۵

فصل نوزدهم:

حکومت پهلوی (سال ۱۳۰۴ تا ۱۳۵۷ خورشیدی) ۲۹۹

منابع و مأخذ ۳۱۷

مقدمه

بشر در طول تاریخ حیات خود، نشیب و فرازها، جنگ و ستیزهای بسیاری دیده است و شاهد گذر تمدن و امپراتوری‌های متعددی در نقاط مختلف زمین و زوال و نابودی آنها بوده است. به راستی عامل این تحولات و تطورات عظیم چه بوده و چه نیرویی سبب شده است که انسان با طی این راه دراز و پرپیچ و خم دستخوش چنین تغییرات و تحولات بنیادی گردد؟ در پاسخ به این پرسش به چگونگی تحول ملی این دوره تکرار را به وجود می‌آورد و چرا هر تمدنی پس از رسیدن به مرحله شکوفایی به زوال و انحطاط می‌گراید و نابود می‌شود، پاسخ‌های متفاوتی مطرح است. «توکودیدس» تاریخ‌شناس یونانی، از تباهی قدرت یاد می‌کند و می‌گوید: «مطلق همیشه موجبات تباهی و فساد خود را فراهم می‌آورد. «ابن خلدون» عامل عصبیت و غرور قومی و ملی را برمی‌شمرد. «ویلفرد وپارتو» جامعه‌شناس ایتالیایی، مبارزه جناح‌های مرتجع و پیشرو و «سوروکین» جامعه‌شناس آمریکایی تغییر مداوم بنیادهای فرهنگی جامعه را مطرح می‌کنند و «تاین بی بی» تاریخ‌شناس، از مقایسه تطبیقی تمدن‌های گوناگون بشری معتقد است که همیشه قدرتمندان حالت تهاجمی به خود می‌گیرند و ستم‌دیدگان به دفاع می‌پردازند و همین هجوم و دفاع عامل محرک تاریخ است؛ و...

امروزه شناخت تاریخ اسلام و سیره نبوی و آگاهی از چگونگی شکل‌گیری دولت‌ها و حکومت‌های اسلامی و تحلیل حوادث آن دوره، از نیازهای مسلمانیان می‌باشد. در تاریخ حکومت‌های مطرح در صدر اسلام می‌توان اذعان نمود که پس از استقرار دین اسلام، تحولات بسیاری در عرصه‌های اجتماعی، مذهبی و سیاسی در عربستان و سایر تمدن و حکومت‌های

منطقه‌ای و جهان به وجود آمد. مردم سرزمین‌های مختلف که از تبعیض طبقاتی موجود در کشورشان ناراضی بودند اسلام را پذیرفتند و در اشاعه آن کوشیدند ولی باین حال هرگز مخالفت خویش را با سلطه حاکمان خود پنهان نکردند. در حکومت امویان و عباسیان جنبش‌های استقلال طلبانه‌ای را به پا ساختند که تشکیل حکومت‌هایی چون طاهریان و صفاریان را می‌توان از نتایج آن‌ها برشمرد. طاهریانی در جنگ با خوارج در شرق ایران به پیروزی دست یافتند و سرزمین‌های دیگری مانند سیستان و قسطنطنیه را به تصرف درآوردند و نظم و امنیت را در مرزها برقرار کردند و صفاریان نیز برای نخستین بار از زبان فارسی به جای زبان عربی استفاده کردند. دوره سامانیان از خط پهلوی ساسانی، خط فارسی نوین پدیدآورده شد و الفبا عربی با زبان فارسی رواج یافت.

حکام آل بویه پس از فتح شیراز و تأسیس حکومت خویش راهی بغداد شده آن را تصرف نمودند و مسلم خلافت را به آلت دست خویش تبدیل نمودند و قدرت واقعی را در دستان خویش گرفتند. غزنویان خود را به عنوان غازیان یا جنگجویان مسلمان مطرح ساختند و سرزمین‌هایی همچون هندوستان را موردتهاجم خویش قرار دادند. سلجوقیان به سرپرستی بر غزنویان حکومت خویش را تأسیس نمودند و سراسر ایران را تحت سیطره خویش درآوردند و به یاری وزرای بزرگ و دانشمندان ایرانی قدرت خود را تثبیت کردند ولی در نهایت توسط خوارزمشاهیان از میان رفتند. در دوره حکومت خوارزمشاهیان مغول‌ها به خاک ایران آغاز گردید. نتیجه این تهاجم انقراض حکومت خوارزمشاهیان و غارت شهرها و قتل عام مردم ایران بود که با نابودی اقتصاد و کشاورزی ایران همراه گردید. مغول‌ها به سرعت خاک ایران را تصرف نمودند و ضمن لشکرکشی به بغداد و به قتل رساندن خلیفه عباسی خلافت اسلامی را از میان بردند پس از مغول‌ها با هجوم تیموریان بار دیگر سرزمین

ایران عرصه تاخت و تاز و غارت قرار گرفت. از دوره صفوی مذهب تشیع به عنوان مذهب رسمی ایران معرفی گردید. مذهب تشیع با ویژگی‌های سیاسی و اجتماعی خویش باعث اتحاد و استقلال ایران گردید و هویت ملی آن را در برابر تهاجمات و ضربات مهلک امپراتوری عثمانی از غرب و ازبک‌ها از شرق حفظ نمود و ایران توانست بار دیگر به عنوان یک قدرت بزرگ سیاسی و مذهبی قد علم کند. در دوره شاه عباس کبیر شهر اصفهان به عنوان پایتخت ایران انتخاب گردید و به اوج عظمت و شکوه دست یافت به طوری که آثار بسیاری از آن دوران تا عصر حاضر نیز بر جای مانده‌اند. صفویان در نتیجه سورش و تهاجم افغان‌ها و تصرف اصفهان از میان رفتند. نادر افشار افغان‌ها را شکست داد و ضمن تسلط بر تمامی خاک ایران، سلسله افشاریه را تأسیس نمود. پس از افشاریه، سلسله زندیان بر اریکه قدرت تکیه زدند و در دوره حاکمیت آن‌ها شهر شیراز به پایتختی انتخاب گردید و به شهری باشکوه و بزرگ تبدیل شد.

در دوره قاجار نفوذ قدرت‌های انگلیس و روسیه تزاری در ایران توسعه یافت و این قدرت‌ها با تحمیل عهدنامه‌هایی هم‌پایه هم‌وزن تهران، گلستان، پاریس و قراردادهای آخال و گلداسمیت بر دولت ایران سرزمین‌های وسیعی در آذربایجان، گرجستان، ارمنستان، خراسان و سیستان و بلخستان را از خاک ایران جدا کردند. نتیجه این تحولات وقوع جنبش‌هایی چون قیام باکو، مشروطیت، جنبش جنگل و قیام محمد خیابانی در ایران بود. در سال ۱۲۸۵ میلادی رضاخان به حکومت دست یافت و تأسیس سلسله پهلوی را اعلام نمود. در دوره پهلوی صنعت نفت ایران به رهبری دکتر محمد مصدق ملی شد و همین مسئله زمینه‌ساز قیام‌های استقلال‌خواهانه گردید که در نهایت به انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ منجر گردید. اثر حاضر به طور مختصر به همه آن‌ها می‌پردازد.

مباحث مطروحه در این کتاب در قالب بیست و چهار فصل تدوین گردیده است که عناوین این فصول بعد از اشاره به کلیاتی از جمله اوضاع اجتماعی- سیاسی و اقتصادی عربستان پیش از اسلام، منشأ و پیدایش اسلام، خلافت راشدین، عبارت است از: امویان، عباسیان، طاهریان، علویان، صفاریان، سامانیان، آل بویه، غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان، المخانان

تیموریان، صفویه، افشاریان، زندیان، قاجار و در نهایت به حکومت پهلوی می‌پردازد.

لازم به ذکر است مطالب به صورت برگزیده و خلاصه از منابع معتبر جمع‌آوری و مورد تحویل قرار گرفته است. امیدوارم مطالعه این اثر برای دانشجویان و علاقه‌مندان به متون و ادبیات تاریخ ایران در دوره اسلامی مفید باشد. براین تسمیه و باورم که در فرصتی مناسب با دریافت نقدها و نکته نظریات علمی که از جانب معادان بی‌غرض و دوستان دانشمند برمی‌گردد، نواقص و کاستی‌های احتمالی رفع گردد.

مریم ابراهیمی

تیرماه - ۱۳۹۸